

MARDİNLİ AKLİ VE MANZUM MEKTUBU

Ahmet İÇLİ¹

ÖZET

İnsanın dünya hayatında, yaşam alanına uyum sürecinde iletişimin katkısı büyüktür. Bir anlamda iletişim, insanoğlunun bu dünyadaki hayatında olmazsa olmazdır. Ayrıca, insanın yaşadığı dünyada tüm varlıklarla olan münasebeti, onun yaşama verdiği değeridir. Toprak ve su ile iletişim, bir yönüyle tarım ve hayvancılık için gereklidir. Bu durum ise insanın yaşamı ve yaşamının devamlılığı için geçerlidir. Bunun yanı sıra insanlık olarak da her bireyin kendisiyle ve diğer insanlarla olan iletişimi söz konusudur. Bu ise, insanın yeryüzünde birlikte yaşama gerekliliğinin bir tezahürüdür. İnsanların iletişimi, ilk insanlardan bugüne süregelenmiştir. Tarihin değişik süreçlerinde bu iletişimin formu da değişmiş olup beden dilinin yanı sıra yazılı ve sözlü iletişim araçları da kullanılmıştır.

İnsanlık tarihinin önemli iletişim araçlarından biri de mektuplardır. Duygu, düşünce, fikir, hedef ve amaçları belirtme ve bunları paylaşma arzusu ve gerekliliği sonucu çeşitli formlarda/şekillerde mektuplar yazılmıştır. Muhteva olarak farklı konularda yazılabilen mektupların bir türü de edebî mektuplardır. Şair ve yazarlar kendi edebî düşüncelerini özelden ise duygu ve düşüncelerini karşılıklı olarak veya kendi duygularını karşılarında birisi varmış edasıyla mektup türünde yazıya aktarırlar.

Klâsik Türk Edebiyatında manzum veya mensur yazılmış birçok mektup bulunur. Bunların bir kısmı şairlerin kendi şiir kitapları olan divanlarında, başkaları tarafından derlenen mecmularda ve münşeât mecmularında görülebilir. Mesnevilerde olay örgülerinde mektuplaşmaların varlığı bilinir ve bu tür eserlerde birçok mektup örneği bulunur.

Duygu ve düşüncelerini tabiattaki nesnelere, sembolik özelliği gereği özelden rüzgâra/havaya açıklayan ve onun vasıtasıyla haber gönderip alma ekseninde yazılmış manzum mektup örneklerinden birisi de Mardinli Aklî'ye aittir. Aklî'nin mektubu, şair ve şiir değerlendirmeleri açısından da önemlidir.

Aklî'nin bu mektubu, karma bir özellik gösteren ve içinde başka manzum mektupların da bulunduğu Kâsımî mecmuasında geçmektedir. Aklî bu mektubunda Bağdat'ta yaşayan şairler ve Bağdat hakkında bilgiler vermiştir. H. 1034/M. 1625 yılına tarihlenen yazma mecmua içinde geçen şairlerin büyük çoğunluğunun ayrıca bahse konu mektupta ismi geçen şairlerin yaşadıkları döneme bakıldığında Aklî'nin en erken 16. yüzyıl veya en geç 17. yüzyılın ilk çeyreğinde şiirleriyle tanındığı ve mecmualarda yer aldığı söylenebilir. Bu yüzyılda Aklî mahlasıyla şiir yazan şairler olmakla birlikte çalışmaya esas Mardinli Aklî hakkında Klâsik Türk edebiyatının birincil kaynaklarında bilgi bulunmamaktadır.

Bu makalede Mardinli Aklî'nin bahse konu mektubu yeni yazıya aktarılıp içeriği hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır. Mektubun Arap harfli tıpkıbasımı ek olarak sunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Aklî, Mardinli (Mardinî), Manzum Mektup, Mecmua, Kıta

¹ Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmeticli@ardahan.edu.tr

MARDINIAN AKLI AND HIS POETIC LETTER

ABSTRACT

Communication has great contribution to the adaptation of human being to living space in his earth adventure. In a sense, communication is a must for a man in this world life. Furthermore, his communication with all creatures in the world is his value for the life. The communication with soil and water is, in one respect, necessary for agriculture and livestock, which is requirement for human life and his longevity. In humankind, there is interpersonal communication that is an outcome of the necessity for living together. Human communication has, up to date, continued since the first human being, and out of the communicative forms changing in the different historical periods, written and oral communication media have been used as well as body language.

In human history, letters are one of the important communication media. Subject to the desire and need for statement and sharing emotions, thoughts, ideas, goals and objectives, the letters have been written in a variety of forms and styles. In content, literary letters are one type of the letters written in various subjects. Poets and authors write out in the form of letter their own literal thoughts, specifically their emotions and opinions mutually or their feelings as if someone is present vis-à-vis.

A number of letters in Classical Turkish Literature was narrated poetically or prosaically, some of which could be seen in the divans, the poets' own poem books, in the compendiums compiled by others, and in the prosaic journals. The presence of correspondence is recognized in the story arcs in Mathnawis, and in such masterpieces there are a number of letter samples.

Mardinian Akli is the poet of one of the poetic letter samples, which is written as if he speaks out his emotions and thoughts to the natural objects by their symbolic nature specifically to wind and air, sending and getting the news by its medium. Akli's letter is remarkable in the context of the assessments of poet and poem.

This letter of Akli is situated in the Macmua/corpus of Kasimi which is mixed-featured and includes other poetic letters. In the letter, Akli presented information regarding Bagdad city and the poets living there. It can be inferred that Akli became renowned for his poems and took place in macmuas, at the earliest, in the 16th century or, at the latest, in the first quarter of 17th century, when considering the era when the great majority of poets whose names are in the manuscript dated 1625 (H. 1034) lived as well as the aforesaid poets in the mentioned letter. In the present century, whereas there are some poets writing poems in pseudonym of Akli, there is no evidence concerning Mardinian Akli of study in the primary sources of Classical Turkish Literature.

In this article, the mentioned letter of Mardinian Akli will be re-written in new alphabet, and our remarks will be made on its content. The original letter in the Macmua, written in Arabic alphabet, will also be presented as attached.

Key words: Akli, Mardinian, Poetic Letter, corpus/macmua, Ode

GİRİŞ

Klâsik Türk edebiyatında önemli türler arasında manzum mektup da bulunur. Manzum mektupların muhtevaları farklılık arz etmektedir. Edebî mektup olarak bakıldığında şairlerin şiir sanatı ve algısı hakkında ipuçlarını da bu tür mektuplarda görebiliriz. Ayrıca birçok mektup örneğinde yazar, eser, şiir ve şair değerlendirmelerinin olduğu görülür. Bunun yanı sıra mektuplarda hal - hatır sorma, şehir tasvirleri ve tarifleri hakkında da bilgilere ulaşmak mümkündür.

Manzum mektuplar farklı nazım şekilleri ile yazılabilmektedir. Kimi şairler çok/farklı kafiyeli mesneviyi tercih ederken kimi de gazel/kaside veya kıta biçiminde tek/aynı kafiyeli nazım şekillerini tercih etmektedir.

Klâsik Türk edebiyatında yazılmış birçok manzum mektup örneği bulunur. Bunların büyük çoğunluğu manzum ve mensur anlatıların/hikâyelerin satır aralarında geçer. Birçok mesnevide iki âşık arasındaki haberleşme ve aşkları hakkındaki terennümler mektuplarda görülebilir. Ayrıca dönemin birçok yönüne ışık tutacak dil ve kültürel özellikler barındıran mektuplar da bulunur.² Bu mektupların bir kısmı devletlerarası iletişimi kapsar.

Şairlerin divanlarında manzum mektuplar bulunabilmektedir. Bu tür mektuplar, muhtevaya uygun çeşitli başlıklar altında farklı beyit sayısı ve farklı nazım şekilleriyle görülebilir. Manzum mektupların karşılıklı olarak yazılanları olmakla birlikte³ birer manzume olarak da tek yönlü veya sadece şiir olarak kalmış birçok mektup örneği bulunur.

Klâsik Türk edebiyatında Neylî, Bağdatlı Rûhî, Zâtî gibi şairlerin yazmış olduğu birçok edebî mektup vardır.⁴ Bunlar arasında önem arz eden ve şöhret bulan şair Bağdatlı Ruhî'dir. Ruhî'nin manzum mektuplarında dönemin şairleri ve şiir algıları hakkında çeşitli değerlendirmelerin yapıldığı görülür. Ayrıca Bağdat şehri ve kendisinin dost çevresi hakkında da bazı bilgiler sunulur.⁵

Manzum mektup örneklerinden birisi de Mardinli Akli'ye aittir. Akli'nin bu mektubu yazma bir mecmuanın manzum mektuplar bölümünde geçmektedir.

Kâsımî mecmuası olarak tanıttığımız ve Akli'nin mektubunun geçtiği bahse konu yazma eser, Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Yazma eser salonunda Agâh Sırrı Levend yazmaları arasındadır. Eser ASL Mec 625 künyesi ile kayıtlıdır. Eserin yazarı, Seyyid Kasım b. Seyyid Abdullah b. Seyyid

² Mesnevilerdeki mektup tarzı anlatım üzerinde Batislam'ın bir makalesi bulunmaktadır. *Geniş bilgi için bu çalışmaya bakılabilir.* H. Dilek Batislam, "Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım" *İlmi Araştırmalar* 13, İstanbul 2002, s. 17-34

³ Geniş bilgi için bkz. İ. Güven Kaya, "Eski Türk Edebiyatında Manzum Mektup Türü Ve Pâre Pâre Ahmet Çelebi İle Lâmiî Arasındaki Manzum Mektuplaşma" *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 32 Erzurum 2007*, s. 115-126.

⁴ Bu konuda geniş bilgi için bkz. Ahmet Sevgi, Neylî'nin Manzum Bir Mektubu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1994, Sayı 3, s. 73-88., H. Dilek Batislam, (1998), "Bağdatlı Ruhî'nin Mektup Tarzında Yazılmış Bir Kasidesi" , *Dergâh*, Ağustos – Eylül, S. 102 - 103, ss. 14 – 15, İstanbul. Coşkun Ak, Bağdatlı Ruhî Divanı, Uludağ Üniversitesi Basımevi Bursa 2001, s. 158-165.

⁵ Bu konuda yapılmış en geniş çalışma Cemal Kurnaz'a aittir. Bkz. Cemal Kurnaz, "Ruhî'nin Dost Çevresi" (Eski Edebiyatın İçinde, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları), Kurgan Edebiyat, Ankara 2011, s. 175-226.

Murtaza b. Seyyid Abdulgafurü'l-Hüseynî'dir. Mecmua, H. 1034/M. 1625 yılının Recep ayında tamamlanmıştır (yk. 127a).⁶

Aklî'nin manzum mektubunun yanı sıra mecmuada Süheylî⁷, Ruhî ve Harîmî'ye ait manzum mektup örnekleri vardır.

1. AKLÎ MAHLASLI ŞAİRLER VE MARDİNLİ AKLÎ

Klâsik Türk edebiyatı kaynaklarında ve bugüne kadar yapılan akademik çalışmalarda elde edilen veriler ışığında bu mahlasta dört şair hakkında bilgi bulunmaktadır.⁸ Bu şairler;

Aklî Mehmed Efendi (Eyyûbî) (18. YY)

Mehmed Aklî Efendî (İştîpli-Kadı) (17. YY)

Tablîzâde Şeyh Ali Aklî Efendi (17. YY)

Bağdatlı Aklî (16. YY)

Kaynaklarda Aklî mahlaslı şairlere ait verilen bilgilere bakıldığında dördünün de farklı kişiler olduğu görülmektedir.

Hisâlî'nin en geç 1651 yılına tarihlenen *Metâli'u'n-Nezâir* eserinde bazı matlaların başlıklarında Aklî, Aklî Çelebi, Aklî Efendi, Aklî el-Kadî ve Aklî-i Bağdâdî olmak üzere beş farklı Aklî başlığı ve bunlara ait matlalar geçmektedir (Yiğit ve Kalyon 2013: 344). Eğer aynı şair için farklı tanımlamalar kullanılmamışsa bu mecmuada beş farklı Aklî'ye ait şiirlerin geçtiği söylenebilir. Burada dikkati çeken isim Kadî olan Aklî'dir. Bahse konu şairin İştîpli Mehmed Aklî olması da muhtemeldir. Fakat daha önceki bir dönemde Kadîlık yapan başka bir Aklî de olabilir.⁹

Aklî'ye ait üç matla, önemli mecmualardan olan *Kâbilî*'nin eserinde de geçmektedir (Gürbüz 2011: 398, 686, 1169). Mecmua, 1585'ten önce başlanıp şairin (öl. M. 1634) ölümüne kadar da yazımı devam etmiş olabileceğinden (Gürbüz 2011: 29) bahse konu Aklî'nin kimliği hakkında kesin bilgiler sunmak güçtür.¹⁰

Çalışmaya esas mektubun yazarı olan Mardinli Aklî'nin bunlardan hangisi olabileceği tartışma konusudur. Bugüne kadar yapılan akademik çalışmalarda Mardinli olup Aklî mahlası ile şiirler yazan şaire ait bir bulguya rastlanmamıştır. Mardinli Aklî'nin doğum ve ölüm tarihleri bilinmemektedir. Fakat kütüphane araştırmaları ve

⁶ Mecmuadan yapılan tüm alıntılar için parantez içinde yaprak numarası belirtilmiştir.

⁷ Mektubun şairin divanında geçen nüshası için bkz. M. Esat Harmancı *Süheylî Divanı*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı e-kitap, Ankara, 2017, s. Erişim linki: <http://ekitap.kulturizm.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0> Erişim tarihi 07.03.2018, saat 11.23

⁸ Bahsi geçen şairler hakkında başta tezkireler olmak üzere çeşitli edebiyat kaynaklarında bilgiler bulunmaktadır. Bu kaynaklar, kaynakçamızda sunulmuştur.

⁹ Mecmuada geçen Aklî başlıklı matlalar için bkz. (Kaya 2003, s. 122, 367, 387,476, 621, 785, 786, 887, 1042). Hisâlî'nin eserinin ikinci cildinde de Aklî Efendî ve Aklî-i Kadî başlıklı şiirler bulunmaktadır. Bkz. Kalyon 2011, s. 109, 248, 249, 420, 696, 998, 1142, 1355)

¹⁰ Gürbüz de Aklî'nin kimliği konusunda ihtiyatlı davranmıştır. Bkz. s. 1416

klâsik edebiyatın önemli kaynaklarından olan mecmuaların incelenmesi ve karşılaştırılması sonucu şaire ait yeni bilgilere ulaşılabilir.

Mektûb-ı Aklî-i Mardînî başlığıyla sunulan mektubun içeriğine bakıldığında ve mektubun içinde bulunduğu mecmuanın da M. 1625 yılında tamamlanmış olması bilgisinden hareketle, Mardinli Aklî'nin en geç 1625 yılında iyi bir şair olup şiir çevresinin varlığına dair işaretler vardır. Bu tarihler Kabilî'nin eserinin de öncesine tekabül etmektedir. Bu durumda bahse konu Aklî ile Kâsımî mecmuasında bilgisi bulunan Mardinli Aklî'nin aynı kişi olma ihtimali üzerinde durulabilir.

Bu kaynaklar dışında değişik mecmualarda da Aklî mahlaslı şiirler bulunabilir.¹¹ Yapılacak olan çalışmalarda ve şiirlerin eşleştirilmesi sonucu daha net bilgilere ulaşılabilir. Mardinli Aklî'nin mektubunun geçtiği Kasımî mecmuasında Aklî mahlaslı yirmi bir gazel bulunmaktadır.¹² Mecmuada geçen Aklî mahlaslı şiirlerden hiçbirisi için ek bir tanımlama bilgisi olmadığından mecmua yazarının aynı Aklî'ye ait olduğunu düşündüğü şiirleri derlediği söylenebilir. Bu şairin, *Mektûb-ı Aklî-i Mardînî* başlıklı uzun manzume yazarı ile aynı kişi olma ihtimali de olmakla birlikte kesin ve net bir şey söylenemez.¹³

Mardinli Aklî hakkında elimizde yeterli bilgi olmadığından şairin hayatı için mektubunun muhtevasına bakılabilir. Mektupta Ruhî'nin (öl. H.1014/M.1605-1606) sağlıklı olup olmadığı, genel olarak Bağdatlı şairleri içeren Gülşen-i Şuara adlı tezkire sahibi Ahdî'nin (öl. H.1002/M.1593-94) yaşayıp yaşamadığı hakkındaki soruların varlığı, Mardinli Aklî'nin bahse konu mektubunu 16. yüzyılın sonunda yazdığına işarettir.

Şairin mektubunda kendisinin Mardinli olduğuna dair en önemli bilgi 41. beyitte "*Benem Mardin içinde hâşıl olmuş merd-i merdânî*" ifadeleriyle geçmektedir:

Aklî'nin yaşadığı 16. yüzyıl sonu ile 17. yüzyıl başında adı bilinen bir diğer Aklî ise Bağdatlı'dır. Şair hakkında tezkirelerde bilgi yoktur. Fakat *Hisâlî'nin Metâlî'u'n-Nezâir*' inde geçen bir matlanın yazarı olarak belirtilmiştir:

'Alâyıkdan müberrâ sâlik-i rāh-ı Hudâyuz biz

Cihānuñ varına itmez nazar ehl-i fenâyuz biz (Kaya: 2003 s, 881).

¹¹ Bkz. *Mecmua-i Eşar*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, , 06 Mil Yz A 5544/3, yk. 143b; *Mecmua-i Eşâr ve Fevâ'id*, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 547/1; yk. 74b; Bu iki gazel, Kasımî mecmuasında da geçmektedir. *Şerh-i Gazel-i Hazret-i Mevlana*, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 25/5, yk. 106b. Bu mecmuada geçen şiir mütekerrir bir müsebbadır.

¹² Kasımî mecmuasında Aklî mahlaslı şiirlerin geçtiği yaprak numaraları şöyledir: 19b (Üç şiir), 23b, 30a, 30b, 41b, 56a, 79a, 88b, 90b, 96b, 105b, 115b, 116b (2 şiir), 119b, 121a, 125b, 211a, 220b

¹³ Mardinli Aklî'nin tüm şiirlerini havi ya da şiirlerinin toplandığı divanı konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Bunların hangisinin Mardinli Aklî'ye ait olabileceği konusunda net fikir beyan etmek güçtür. Fakat mektubun içinde bulunduğu mecmuada geçen şiirlerin Mardinli Aklî'ye ait olma ihtimali yüksektir.

Hisâlî aynı şiire nazire yazanlardan yedi şairi daha Bağdatlı olarak tanıtmaktadır. Bu bilgilerden hareketle, Âlî'yi Bağdat'a gelişinde karşılamaya gelenlerden birinin Akli olduğu ihtimali üzerinde durulmuştur (Aksoyak 2005: 138)

Gelibolulu Âlî, Kühû'l-Ahbar'ında dönemin tezkirelerini anlatırken, Hasan Çelebî Tezkiresini eleştirir. Verdiği bilgilerin satır arasında tezkirenin bazı bölümlerinin Akli ve Zihnî tarafından da görüldüğünü dile getirir (İsen 1994: 314). Fakat Âlî, tezkiresinde Akli'nin nereli olduğu hakkında bilgi aktarmadığı gibi şu ana kadar bulunan nüshalara göre tezkiresinde Akli'ye yer vermemiştir. Gelibolulu Alî'nin verdiği bu bilgilere bakıldığında Akli'nin iyi bir şiir ve şair eleştirmeni olduğu ortaya çıkar. Bununla birlikte H. 994/M. 1586 yılında tamamlanmış Kınalızâde tezkiresini değerlendirecek seviyede iyi bir şair olması onun en geç 1550'li yıllarda doğmuş olabileceğine işaret eder.

Akli mahlaslı şair hakkında bilgi veren bir diğer kaynak da Süheylî'dir. Divanında geçen manzum mektubunun 37. beytinde Akli'yi eleştirir. Akli'nin de mektubunda Süheylî'den bahsettiği görülür:

Akli

'Aceb Rind ile Kâmî kâmin aldı mı Süheyliden

Ne şanlar yutdurupdur aña bu gerdün-ı gerdâni (168b)

Süheylî

İrişmezken hazef-pâreyle gevher farkına 'Akli

Belâ bu kim bilür ka'rında kendin bahr-i ma'nânun¹⁴

Süheylî Akli'yi, mücevher ile çanak çömleğin farkına varamayan, fakat bu eksikliğin de bilgisinde olmayan, kendisini mana denizinin tam ortasında düşünen bir şair olarak niteler. Beyitteki "hazef"; noktasız harflerden müteşekkil olarak yazılan manzumeye de atfedilebilir. Buna göre, Akli'nin noktasız harfler ile şiir yazdığı fakat bu sanat endişesinin onun şiirlerindeki manayı yok ettiğini dile getirir. Akli de Süheylî'den Rind ve Kâmî ile olan münasebetiyle bahseder.

1590-91'li yıllarda Bağdat'ta olan Süheylî'nin mektubunun H. 1001 [M. 1592/93] yılında yazılmış olması, Akli'nin de en geç bu yıllarda şairliği ile tanındığına ayrıca işaret eder. Eğer farklı biri olmayıp bahse konu kişi Ahmed Süheylî ise, onun Bağdat'ta olduğu bu yıllarda Akli, saba yelinden Süheylî'nin durumu sorduğuna göre, bahse konu mektubun bu yıllarda yazıldığına işaret olabilir. Ayrıca mektupta geçen diğer şairlerin büyük çoğunluğunun 16. yüzyıl şairlerinden olması, Akli'nin de aynı şair grubundan sayılmasını gündeme getirir. Bu durumda Akli'nin de 16. yüzyıl şairlerinden olması muhtemeldir.

Akli mahlaslı şairler hakkında sunulan tüm bilgiler ekseninde şunlar söylenebilir:

¹⁴ Bu mektup, *Kâsimî* mecmuasında da geçmektedir. Fakat beyit numarası 30'dur. Bkz. *Kâsimî* yk. 167a. Ayrıca beyitte bazı kelime farklılıkları da varır. *Kâsimî* Mecmuasındaki "irişmezken", yerine "yaraşmazken"; "bilür" yerine de "sanur" ifadeleri vardır.

Aklî mahlasıyla şiir yazan en az beş şair vardır. Bunlardan üçü 17. yüzyıl ve sonrası şairlerdir. Diğer ikisi ise 16. yüzyıl şairi olarak değerlendirilebilir. Bunlardan biri Bağdatlı Aklî diğeri de Mardinli Aklî'dir.

Bağdatlı Aklî, bir beyti sayesinde bilinmiştir. Mardinli Aklî de aynı dönemlerde yaşamış ve hakkında hiçbir bilgi yoktur.

Nereli olduğu belirtilmeyen fakat 16. yüzyıl şairi olduğu kesin olan başka Aklî'nin de bu iki Aklî'den birisi olma ihtimali vardır. Belki de Mardinli Aklî ile Bağdatlı Aklî aynı kişilerdir.

Aklî'nin Bağdatlı olarak anılması onun aslının Bağdatlı olmasından olmayıp orada yaşaması ve orali olarak da tanınmış olmasından ileri gelebilir. Çalışmamıza esas Aklî'nin Mardinli olma ihtimali kadar Bağdatlı olma ihtimali de vardır.

Aklî'nin manzum mektubunda Bağdat ve çevresi hakkında verdiği bilgilere bakıldığında onun Bağdatlı olarak anılmasına kapı aralayan söylemlerin olduğu görülecektir.

Süheylî ve Aklî'nin kendi manzum mektuplarında birbirlerinden bahsetmiş olması, ikisi arasındaki ilişkiden ziyade bahse konu Mardinli Aklî'nin Bağdatlı olarak da bilinen dönemin meşhur şairi Aklî olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Bu durumda Hasan Çelebî tezkiresini inceleyen Aklî'nin Mardinli Aklî olduğu söylenebilir. Belki de Bağdatlı, Mardinli ve Hasan Çelebî tezkiresini inceleyen üç şair de aynı kişilerdir.

Aklî'nin şahsiyeti ve dost çevresi için mektubuna bakılabilir. Mektuptaki beyitlerde Aklî'nin, Ehl-i Beyt sevgisi taşıyan birisi olduğu, Bağdat'ı ve Hz. Hüseyin türbesini çokça merak ettiği görülür. Mektubun birçok yerinde Bağdat ve Hz. Hüseyin hakkında bilgi vardır:

“Şabā var ḥāk-i pāy-ı Ḥazret-i Şāh-ı Şehīdānı / Ziyāret kıl ezel ol sūdde-i sulṭān-ı zī-şānı” (167b). “Revān ol āb-ı rūy-ı dehr olacaḡ Dicle(y)i seyt it” (168a). “Varup ol Evliyā Bürcinde seyr it enbiyā taḥtın” (168a). “Ġubār ālūde kılma mīşe-zār-ı şīr-i Yezdānı” (168a). “Hevā-yı ‘aşkla gezseñ ‘Irāk ile Şıfāhānı” (168a)

Bağdatlı Aklî'nin de aralarında olduğu 19 kişinin Alî'nin Kerbelâ konulu gazeline nazire yazdıkları bildirilmektedir (Aksoyak 2005: 33, Kaya, 2003: 881-882). Aklî'nin de nazire yazması onun ehl-i beyt sevgisi taşıdığını ayrıca göstermektedir.

2. AKLÎ'NİN MANZUM MEKTUBUNUN İÇERİK ANALİZİ

İçerik analizi, her türlü metnin içeriğinin nicel ve nitel yöntemler kullanılarak analiz/tahlil edilmesidir. Analiz, içerikteki öğelerin nicelikleri ile birlikte temaları/muhtevalarını kapsar. Bu bölümde eserin nicel ve nitel verileri üzerinde durulacaktır. Böylece eserin hem şekil hem de muhteva incelemesi yapılabilecektir.

2.1. MEKTUBUN TANITIMI

Mektup, kıta nazım şekli ile yazılmış olup kırk iki beyitten oluşmaktadır. “Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün Mefâ’îlün” kalıbının kullanıldığı şiirin yazı çeşidi ise Divanî’dir. Manzume, mecmuanın 167. yaprağının arka (b) sayfasından başlayıp 169. yaprağın ön (a) yüzünde biter.

2.2. MEKTUP VE AKLİ İLİŞKİSİ

İncelemeye esas mektup, Kâsımî mecmuasında geçmektedir. Kasımî mektubun başında “Mektub-ı Akli-i Mardîni” başlığını kullanmıştır. Başlıktan anlaşıldığına göre manzum mektup, Mardinli Akli’ye aittir.

Şair de, mektubunun otuz dokuzuncu beytinde mahlası olan “Akli”yi kullanır:

Hevâ-yı kâkül-i dilberle bu ‘Akli perîşânı

Akli mektubunun kırk birinci beytinde memleketi olan “Mardin”den bahseder. Böylece kendisinin Mardinli olduğunu belirtmeye çalışır:

‘İkâl-ı nazma çekdüm gerdenin çok merd-i merdûduñ

Benem Mârdîn içinde hâşıl olmuş merd-i merdânî

Görüldüğü üzere Akli, kendisini Mardin içinde hâsıl olmuş, mertlerin merdi olarak sıfatlandırmaktadır. Ayrıca, şiirleri ve şairliği kabul görmeyen, reddedilmiş (hatta dinden bile çıkmış) birçok kişinin gerdenini ıkala, ağala/sarık-ipe çektiğini böylece onların ipini çekerek değerlendirmeye tabi tuttuğunu ifade eder. Bu ifadeler, Gelibolulu Alî’nin tanımladığı Akli’yi hatırlatmaktadır. Kınalızâde Çelebî tezkiresini inceleyen Akli’nin Mardinli olma ihtimali bu yönüyle de yüksektir.

Akli’nin kendi sanatını ve şiirini kırk ikinci beyitte “nazm-ı cân-bağış” olarak nitelediği görülmektedir.

Akli’nin ehl-i beyt sevgisi taşıyan bir şahsiyet olduğu, mektubun hemen hemen her yerinde aleni bir şekilde görülür. Şairin sevgisi ilk beyitten başlar son beyitte de devam eder. Hatta manzumesinin unvanının “Şâh-ı Şehidân” olduğunu vurgular. Ayrıca altıncı beyitte geçen

Yüzüm yüz vechile cârüb ideydüm pây-ı tahtında

Olursa bir gün ol yüzden daği Tañrınıñ ihsânı

ifadeleriyle şair, Hz. Hüseyin türbesinin tozuna yüzünü cārüb/kürek, süpürge yaparsa bu yüzden Allah'ın ihsanının ona ulaşacağını ümit etmektedir.

Mektubun son bölümü dua ve fahriyedir. Şair kendisi ve dostları için Allah'tan duacı olur ve muhabbet talebinde bulunur. Daha sonra kendisini över.

Aklî Saba yelinden kendisini de yâd etmesini talep eder:

Şabā cem'iyetin ahyāya var luṭfuñla yâd eyle

Hevâ-yı kākül-i dilberle bu 'Aklî perîşânı

Mektup, Bağdat ve çevresi şairleri ile Hz. Hüseyin türbesi ve Kербela'ya özlem ifadeleri taşıdığı için Aklî'nin Bağdat dışında olduğu bir dönemde yazılmıştır. Mektupta geçen "Galata, Mısır, Mardin" gibi şehir isimlerinden birisi, ipucu özelliği taşıyabilir. Fakat mektubun hangi şehirden yazıldığına dair net bir bilgi yoktur.

Ğalaṭanuñ koca muğlimleri hep muntazırlardur

Mısır'dan nāme gelmiş gönderüñ gelsün ol oğlanı

Yukarıdaki beyit, eğer Süheylî'nin Mısır ile olan bağlantısına işaret değilse, mektubun Aklî tarafından Mısır'dan gönderildiğine işaret olabilir.

2.3. MEKTUBUN MUHTEVASI

Mektubun içeriğine bakıldığında çeşitli konuların varlığı görülür. Mektubun ilk dokuz beytinde saba rüzgârına hitap, Bağdat şehri, Hz. Hüseyin ile Kербela Şehitleri konu edilmiştir. Manzumenin son beytinde de mektubun unvanının "Şâh-ı Şehidân" yani Hz. Hüseyin olduğunu belirtir.

Mektup, haberleri götüren bir habercinin sembolü olan sabaya/rüzgâra hitaben yazılmış olup birçok yerde saba/yel/rüzgârın adı zikredilmektedir. Aklî, Sabâ'dan Hz. Hüseyin türbesinin tozuna varıp orayı/kapının eşliğini ziyaret etmesini istemektedir:

Şabā var ḥāk-i pāy-ı Ḥazret-i Şâh-ı Şehidāna

Ziyāret kııl ezel ol sūdde-i sulṭân-ı zī-şānı

Aşağıdaki beyitte Aklî, sabanın Bağdat'ta enbiya tahtını izlemesini de istemektedir:

Varup ol Evliyā Bürcinde seyr it enbiyā taḥtın

Sarāy-ı merdüm-i sulṭân-ı kevneyn şadr-ı ḥūrānı

Aklî ayrıca rüzgârın, garibanların kutsal mekânı/âşıkların tavaf ettikleri Hz. Hüseyin türbesinde güzelce sa'y etmesini ister:

Şafâ-yı kalb ile sa'y-ı cemîl itmekde ikdâm it

Tavâf-ı Ka'be-i 'uşşâk olan kuds-ı ğarîbânı

Aşağıdaki beyitte rüzgârın, Kerbelâ'da şehit düşen yetmiş kişinin saçlarını esintisiyle rahatsız etmemesini ve etrafı tozu dumana katmamasını diler:

Toğunma zülfine yerinde yetmiş naḥl-i zîbānuñ

Ġubâr-âlûde kılma mîşe-zâr-ı şîr-i Yezdānı

Aklî, saba yelinin Irak ve İsfahan'ı gezmesinden bahseder. Ayrıca "dünyanın yüzüsu" olarak nitelediği Dicle'yi seyretmesini de ona tavsiye etmektedir:

Şabâ demsâz-ı 'uşşâk olmadur 'âlemde her kârûñ

Hevâ-yı 'aşkıla gezseñ 'Irâk ile Şifâhânı

Revân ol âb-ı rûy-ı dehr olıcaḡ Dicle(y)i seyr it

Doġar her encüminde yüz meh ü biñ mihr-i raḡşânı

Mektubun sonlarına doğru Aklî, Hz. Hüseyin'in türbesi ile Kerbelâ'yı ve Bağdat'ı tasvir etmeye hacet olmadığını çünkü dünyanın onunla şan ve şeref bulduğunu ifade eder:

Ne ḡacet bârgâh-ı ḡazret-i sulṡânı vaşf etmek

Anuñ şânıyla bulmuşdur cihân ser-cümleten şânı

Çerâġ-ı âsitânından yaḡar mihr ü meh-i 'âlem

Delîl-i şubḡ-ı devletdür anuñ şem'-i şebistânı

Aklî Saba yelinden kendisini de yâd etmesini talep eder:

Şabâ cem'iyetin aḡyâya var luṡfuñla yâd eyle

Hevâ-yı kâkül-i dilberle bu 'Aklî perîşânı

Konunun işlendiği esas bölümde, büyük bir ihtimalle Bağdat (ve Irak) çevresi veya o dönemlerde burada çeşitli vesilelerle bulunan şairler konu edilir.

Aklî, aşağıdaki dizede ise mektubunun yazılış amacını kısaca şöyle özetlemektedir:

Ġaraz 'arz-ı ħulūsiyetdürür aĥbāb u aĥāba (b. 28)

Buna göre şairin mektubu yazma amacı, arkadaş ve dostlarına samimiyetini ve içtenliğini sunması, bildirmesidir.

Aklî, bir kısım şairleri överken diğer bir kısmını da yermektedir. Mektupta geçen;

Dirġā nāmede derc itdüm ol nā-merd ü nā-dānı (b.30)

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre Aklî'nin, bazı şairler (belki de sadece Süheylî) için "nā-merd" ve "nā-dān-cāhil" sıfatlarını kullandığı görülür.

Aklî mektubun **Onuncu beytinden otuzuncu beytine kadar** şairleri tanıtır. Ardından Hz. Hüseyin türbesi değerlendirmesini yeniden yapar sonrasında da Kerbelalı üç önemli şair ve Ehl-i Beyt ilişkisini gündeme getirir.

Mardinli Aklî, mektubunda, birçok şairi, şiir sanatı ve şairlik ölçütlerine göre değerlendirdiğini belirtir. Bu işlem mektubun yanı sıra başka zamanlarda da yapılmış olabilir. İfadeler aşağıdaki beyitte görülür:

'Īkāl-ı nazma çekdüm gerdenin çok merd-i merdūduñ

Benem Mardin içinde ĥāşıl olmuş merd-i merdānī (b. 41)

Bu bölümde şairin şiir ve şair eleştirisi de bulunmaktadır. Bu özellikler, her şairin bahsinin geçtiği beyitte verilmiştir.

2.4. MANZUM MEKTUPTA ADI GEÇEN ŞAİRLER

Mektupta tespitlerimize göre **on sekiz** şairin adı geçmektedir. Adı geçen şairler ve haklarındaki değerlendirmeler en önemli özellikleri ve mahlasları/müstear isimleri çerçevesinde olmuştur. Ayrıca şairlerin ehl-i beyt sevgileri özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Manzumede geçen şairlerin büyük çoğunluğu da Bağdat ve çevresi şairlerindedir.

1. RUHİ: Manzumenin **onuncu** beytinde Bağdatlı şair Ruhî'den bahsedilmiştir. Aklî, saba yelinden Ruhî'nin vücudunun fiziksel olarak durumunu ve sıhhatinin iyi olup olmadığını öğrenmek ister. Anlaşıldığı kadarıyla Aklî, Ruhî'yi merak etmiştir. Ruhî'yi öven şair, onu kendi canının canı olarak tanıtır:

Vücūdı Rūĥinüñ a'lā mı gör şıĥhatde mi cismi

Ten-i pejmürdenüñ rūĥ-ı revānı cānımuñ cānı

2. AHDİ: Mektubun **on birinci** beyti tezkireci Ahdî'ye ayrılmıştır. Akli, onun hayatta olup olmadığını merak etmektedir. Akli saba yelinden ona dua etmesini ve verilen söze, ahde ve peymana sadık kalmasını tavsiye eder. Beyitte geçen “dualar kıl” ifadesi Akli'nin Ahdî'yi övdüğüne bir işaret olabilir.

Nice bu bî-vefâ 'âlemde 'Ahdî daği bâkî mi

Aña billâh du'âlar kıl unutmâ 'ahd u peymânı

3. KEŞFİ: Türk edebiyatında bu yüzyılda yaşamış Keşfi mahlaslı birkaç şair bulunur. Mektubun içinde bulunduğu mecmuanın 123. yaprağın arka yüzünde Bağdatlı Keşfi'ye ait bir gazel verilir. Ayrıca Keşfi adına birkaç şiir daha vardır. Hangisi olduğu konusunda kesin görüş bildirmek zor olsa da Akli'nin bahsettiği kişinin Bağdatlı olduğu söylenebilir. Akli, manzumenin **on ikinci** beytinde şairi, mana mülkünün emiri, sırların ve Rabbanî ilimlerin kâşifi olarak niteler.

*Emîr-i mülk-i ma'nâ kâşif-i esrâr **Keşfi Beg***

Lisân-ı ğam-zidâsı kâşif-i ilhâm-ı Rabbânî

4. TARZİ: Bu mahlasta şiir yazan birkaç şair vardır. Fakat büyük bir ihtimalle Bağdat'ta yaşamış olan Tarzi'den bahsedilmektedir. Akli, mektubun **on üçüncü** beytinde şairin belagatteki tarzının meşhur Arap şairi Hassan'ı andırdığını ve şiirinin mucizevi ve mecazlı anlatımın zirvelerinde olduğunu ifade eder:

*Şalar mı **Tarzi** eş'âr-ı selîsin tûr-ı i'câza*

*Belâğatle yine izhâr ider mi tarz-ı **Hassân**'ı*

5. İLMİ: Bu dönemde Bağdat'ta yaşayan İlmî mahlaslı bir şair bulunur. Fakat başka bir İlmî olma ihtimali de vardır. **On dördüncü** beyitte geçen “ilmî” kelimesinin bir önceki şair olan Tarzi'nin ilmini anlatma ihtimali de vardır. Fakat kanaatimize göre Bağdatlı İlmî tanıtılmakta olup, onun çevresindekileri birçok fende ve ilimde sürekli imtihan etme özelliği vurgulanmaktadır. Dizelerde İlmî'nin, nazım ve nesir ilminde iyi bir tahsil aldığı vurgulanmaktadır.

*Nice tahsîle '**İlmî** bahş-ı şî'ri nazm u neşr içre*

Fünûn-ı ma'rifetde imtiḥân eyler mi akrânı

6. HİLMÎ: Manzumenin **on beşinci** beytinde adı geçer. Hilmî bu beyitte ahlakından, nezaketinden ve hilm sahibi olmasından dolayı övülür. Ayrıca Osmanlı hanedanının onun bu ahlakına hayran olduğu vurgusu yapılır. Al-i Osman tabirinden anlam olarak Hz. Osman'ın hilmi ve hayâsı anlamı da çıkarılabilir.

*Nice zât-ı şerîf-i hüsn-i hulûkî tab'î **Hilmî**nüñ*

Edâ-yı pâkine müştâk idüpdür Âl-i 'Osmânî

7. HÜRREMÎ: Mektubun **on altıncı** beytinde adı geçen şair Hürremî, güler yüzlülük baharının sevinç bahçesinin yaprağı olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca şairin halen safa meclislerinde mutlu ve hürrem olup olmadığı da Saba yelinden sorulmuştur. Böylece şairin halen yaşayıp yaşamadığı ve meclislere gidip gelecek gücünün olup olmadığı mahlası ve kişisel özellikleri ile birlikte vurgulanmıştır.

*Şafâ bezminde hâlâ **Hürremî** dil-şâd ü hürrem mi*

Bahâr-ı behçetüñ gülberg-i hândân-ı gülistânı

8. KURBÎ: Şiirin **on yedinci** beytinde adı geçen Kurbî, dönemin söz ustası olarak anılır. Saba yelinden bu durumun gerçek olup olmadığı sorulmaktadır. Fakat şiirdeki “**kurb**” yakınlık anlamındaki bir sıfat olarak da tanımlanabilir. Beytin birinci dizesinde mahlas olabilecek iki isim daha vardır. Bunlar **Ginâyî** ve **Tab'î**'dir. Fakat anlam olarak beyitte adı geçen şairin Kurbî olduğu birinci dizede de bu şaire ait şairlik meziyetlerinin aktarıldığı kanaati hâsıl olmuştur. Buna göre şair, kalb zenginliği ve tesiri güçlü (yaratılışındaki cevherden) şiirlerinden dolayı devrin üstatlarından olarak anılmaktadır:

Ginâ-yı kalb ile iksîr-i ekber gevher-i tab'î

*Vukû'ı var mı kim **Kurbî** geçer dehrüñ suhandânı*

9. NEŞÂTÎ: Mektubun **on sekizinci** beytinde geçmektedir. Şairin nereli olduğu bilinmemektedir. Bu yüzyılda yaşamış iki farklı Neşâtî mahlaslı şair daha vardır. Şair bu ikisinden biri de olabilir. Kaynaklarda iki şairin nereli olduğu hakkında yeterli bilgi yoktur. Fakat birisinin Kastamonulu olduğu söylenir. Mektupta adı geçen şairin Bağdatlı olması kuvvetle muhtemeldir. Şiirde şairin mahlasından hareketle, onun halen aşk badesiyle mest ve şeyda olup olmadığı, ayrıca sevgililerin yüzündeki beni, mutluluk verici tane olarak tanımlayıp tanımlamadığı vurgusu yapılmaktadır. Bu ifadelerden, şairin Neşâtî'yi çok iyi tanıdığı söylenebilir:

*Neşâfî bâde-i 'aşk ile hâlâ mest u şeydâ mı
Müferrih habb diyü vaşf itmede mi hâl-i hûbânı*

10. BEZMÎ: Manzumenin **on dokuzuncu** beytinde adı geçen Bezmî'nin asıl adı bilinmeyip nereli olduğu konusunda da kesin görüş bildirmek güçtür. Şairin Bağdatlı veya Bağdat'ta yaşayan şairlerden biri olduğu söylenebilir. Akî, şairi hal ve hatırını da sormaktadır. Bu beyit de anlam karmaşasına yol açan kullanımlara sahiptir. İlk beytin ilk kelimesi, "**Cilâyî**" olarak okunup o dönemde yaşamış bir şair de olabilir. Bu durumda Akî'nin Cilâyî'nin meclislerinin nasıl olduğu sorusunu sormuş olma ihtimali gün yüzüne çıkar:

*Cilâ-yı cevher-i şab'ında olmuş nicedür **Bezmî**
Degül mülk-i Sitahr ammâ giçer ol cevherüñ kânı*

11. ZÜHDÎ: Mektupta adı geçen şairlerden biri de Zühdî'dir. Bu dönem Zühdî mahlaslı birçok şair bulunur. **Yirminci** beyitteki bilgilere göre Akî şairi çok iyi tanımakta ve onun durumunu sormaktadır. Ayrıca Zühdî'nin kendisiyle barışık huzurlu biri, zühd ve takva ehli bir karakterde olduğu da görülmektedir. Beytin ikinci dizesinde şairin nazmın "amîkî" yani ince manaları ve manaların derin anlamlarını bilen bir söz üstadı olduğu vurgusu da yapılmaktadır. Fakat dizde "Amîkî" mahlaslı bir şairden bahsedilmiş olma ihtimali hiç de gözden uzak tutulamaz:

*Nice **Zühdî** şalâh-ı hâl ile pür-zühd ü takvâ mı
Amîkî eskiden nazmuñ giçer rind ü suhandânı*

12. HÂDÎ: Manzumenin **yirmi birinci** beytinde yüzyılın önemli şairlerinden Hâdî'nin adı geçmektedir. Bu yüzyılda Hâdî mahlaslı birkaç şair vardır. Akî şairden mahlasına uygun bir sıfatla, dalalete girenlere, yanlış yolda bulunanlara doğru yolu gösterme adına yardımcı olması yönüyle bahseder.

*Nice ol **Hâdî**-i ehl-i dalâl u bādî-i nekbet
Nifāk ü hîle bahşini ider kendile şeytânı*

13. RİND(İ): Manzumenin **yirmi ikinci** beytinde anlaşıldığı kadarıyla üç şairin adı geçmektedir. Bunlardan biri Rindî'dir. Bağdatlı Ahdî'nin yeğeni olan şairden bahsedilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Kafiye gereği metinde "Rind" olarak da okunabilmektedir. Şairden Süheylî'den kâ'm alıp almadığı yönüyle bahsedilmektedir.

14. KÂMÎ: Bu mahlasta birkaç şair vardır. Mektupta hangisinden bahsedildiği net değildir. Şairden Süheylî'den kâ'm alıp almadığı yönüyle bahsedilir.

15. SÜHEYLÎ: 16 ve 17. Yüzyıllarda yaşamış Süheylî mahlaslı birkaç şair vardır. Şairin hangisi olduğu net değildir. Fakat mektubun içinde bulunduğu mecmuanın Akli'nin mektubunun olduğu bölümünde Ahmed Süheylî'nin de mektubu vardır. İki arasında bir bağın olduğu Süheylî'nin mektubunda da görülür. O da Akli'den bahsetmiştir. Her iki şairin birbirini yediği görülür.

'Aceb **Rind** ile **Kâmî** kâ'mın aldı mı **Süheyliden**
Ne kanlar yutdurupdur aña bu gerdün-ı gerdâni

16. KELÂMÎ: Manzumenin **otuz ikinci** beytinde adı geçen şair Molla Kelâmî'dir. Cihan'ın kâ'mili ifadesinden "Cihân Dede" olarak meşhur olan "Kelâmî"den bahsedilmiş olma ihtimali vardır. Fakat Kerbelâli olarak bilinen başka bir Kelâmî de olabilir. Şair hakkında kaynaklarda verilen bilgiler de farklılık arz eder. Kelâmî Cihân Dede Kerbelâli da olabilir. Akli, Molla Kelâmî'nin yaşayıp yaşamadığını da öğrenmek istemektedir.

Cihānuñ kāmili **Monla Kelāmî** anda kāyim mi
Kelām-ı dil-peziridür hadîs-i vahy-i rühāni

17. HANDÂNÎ: Mektupta Akli'nin ehl-i beyt sevgisini taşıyan birisi olduğu anlaşılmaktadır. Birçok beyitte bu türden övgüler de bulunur. Akli, **otuz üçüncü** beyitte şair Handânî'den ehl-i beyt sevgisi yönüyle bahseder. Onu ezelden Hz. Ali çocuklarının bağında şiir söyleyen bir bülbül olarak niteler. Handânî'nin güler yüzlü biri olmakla birlikte matem zamanında gıryan olmasına da atıfta bulunulur.

Ezelden bülbül-i gūyā-yı bāğ-ı āl-i Haydardur
Dem-i mātemde giryān ol güler sīretlü **Handāni**

18. FUZÛLÎ: Akli'nin mektubunda adı geçen bir diğerk şair Fuzûlî'dir. Manzumenin **otuz dördüncü** beytinde şairden Peygamber efendimizin ehl-i beyti gülünün güzel nağmeli kuşu olarak bahseder. Saba yeline, Fuzûlî'nin fazlının matemlerde halen izhar olup olmadığı sorulduğuna göre, Fuzûlî'nin ölümünden haberdar olduğu ve onun ölümünden sonra mektubu yazdığı anlaşılmaktadır.

*Fuzûlinüñ yine izhâr olur mu fazlı mâtemde
Gül-i âl-i Resûl-i Ekremüñ murğ-ı hoş-elhânı*

3. MEKTUP METNİ¹⁵

MEKTÜB-İ 'AQLİ-İ MÂRDİNİ

167/b

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şabâ var hâk-i pâ-yı Hazret-i Şâh-ı Şehîdâna
Ziyâret kıl ezel ol sütte-i sultân-ı zî-şânı
2. İrişseñ nerdbân-ı kaşrınıñ evvel ayağına
Geçürdüñ 'âlem-i 'ulvîde çok serhadd-i imkânı

168/a

3. Varup ol Evliyâ Bürcinde seyr it enbiyâ tahtın
Sarây-ı merdüm-i sultân-ı kevneyn şadr-ı hürânı
4. Şafâ-yı kalb ile sa'y-ı cemîl itmekde ikdâm it
Tavâf-ı Ka'be-i 'uşşâk olan kuds-ı ğarîbânı
5. Tökunma zülfine yerinde yetmiş naḥl-i zibânuñ
Ġubâr-âlûde kılma mişe-zâr-ı şîr-i Yezdânı
6. Yüzüm yüz vechile cârüb ideydüm pâ-yı tahtında
Olursa bir gün ol yüzden daḥi Tañrınıñ ihsânı
7. Şabâ demsâz-ı 'uşşâk olmadur 'âlemde her kâruñ
Hevâ-yı 'aşkla gezseñ 'İrâk ile Şîfâhânı

¹⁵ Mektupta anlam verilemediği için okunamayan bazı yerler söz konusudur. Okunamayan kelime veya kelime grupları, noktalı olarak belirtilmiştir. Ekte mektubun aslı olan yazma nüshası sunulmuştur.

8. Revân ol âb-ı rüy-ı dehr olacak Dicle(y)i seyr it
Doğar her encüminde yüz meh ü biñ mihr-i raḥşānı
9. Temâşâ eyle her naḥl-ı bülendüñ ḳadd-i mevzûnın
İşit her gūşeden gül-bāng-ı mürgān-ı ḥoş-elḥānı
10. Vücûdı **Rūḥînüñ** a'lâ mı gör şıḥhatde mi cismi
Ten-i pejmürdenüñ rûḥ-ı revānı cānımuñ cānı
11. Nice bu bî-vefâ 'âlemde '**Ahdî** daḥi bâḳî mi
Aña billâh du'âlar ḳıl unutmâ 'ahd u peymānı
12. Emîr-i mülk-i ma'nâ kâşif-i esrâr **Keşfî Beg**
Lisân-ı ḡam-zidâsı kâşif-i ilhâm-ı Rabbānı
13. Şalar mı **Ṭarzî** eş'âr-ı selîsin Ṭavr-ı i'cāza¹⁶
Belâḡatle yine izhâr ider mi ṭarz-ı Ḥassānı
14. Nice taḥsîle '**İlmî** bahş-ı şî'ri nazm u neşr içre
Fünûn-ı ma'rifetde imtiḥān eyler mi aḳrānı
15. Nice zât-ı şerîf-i ḥüsn-i ḥulḳı ṭab'ı **Ḥilmînüñ**
Edâ-yı pâkine müştâḳ idüpdür Âl-i 'Oşmānı
16. Şafâ bezminde ḥālâ **Ḥürremî** dil-şād ü ḥürrem mi
Bahâr-ı behçetüñ gülberg-i ḥandân-ı gülistānı
17. Ğinâ-yı ḳalb ile iksîr-i ekber gevher-i ṭab'ı
Vuḳû'ı var mı kim **Ḳurbî** geçer dehrüñ suḡandānı
18. **Neşâṭî** bâde-i 'aşḳ ile ḥālâ mest ü şeydâ mı
Müferriḥ ḥabb diyü vaşf itmede mi ḥâl-i ḥübānı

¹⁶ Dizedeki "Ṭavr-ı i'cāza" ibaresi "Ṭür-ı i'cāza" şeklinde de okunabilir. Fakat, alt dizedeki "tarz-ı Hassan'a" yukarıdaki kullanımın "tavr-ı i'cāza" olarak okunmasını bağlama daha da yaklaştırmaktadır.

19. Cilâ-yı cevher-i ʃab'ında olmuş nicedür **Bezmi**
Degül mülk-i Sitaḥr ammâ giçer ol cevherüñ kânı
20. Nice **Zühdî** şalâḥ-ı ḥâl ile pür-zühd ü taqvâ mı
'Amîkî eskiden nazmuñ giçer rind ü suḥandânı
21. Nice ol **Hādî**-i ehl-i ʃalâl u bādî-i nekbet
Nifāk ü ḥîle bahşini ider kendile şeyṭânı
22. 'Aceb **Rind** ile **Kāmî** kāmın aldı mı **Süheyliden**
Ne ʃanlar yutdurupdur aña bu gerdün-i gerdânı
23. Ezel bir manḳıra biñ müşterî şaḳlarken ol âfet
Bu günler ... .. mı her yanı¹⁷
24. Meger kim defter-i 'uşşâḳını ḥakk eylemiş yer yer
Ḥaṭına kırma ta'lîk olalı nesh oldu dîvânı
25. Ḥamel bürcinde ya Şevrâya ḥod Ḥüt içre dönmişdür
Ki cidd u cehdle âvâre kılmış ḥayli ḥîzânı
26. Şafâ vü zevḳden al saña benden bir ... ..¹⁸
Ki yok mânendi gezseñ **Mısr** u **Bağdâd** u **Ḥorāsânı**
27. **Ġalaṭanuñ** ḳoca muḡlimleri hep muntazırlardur
Mışırdan nâme gelmiş gönderüñ gelsün ol oḡlanı
28. Ġaraz 'arz-ı ḥulûsiyetdürür aḥbâb u aşḥâba

¹⁷ Dize: "Bu günler ʃurma altun dökürüp yaḳar mı her yanı" şeklinde de okunabilir. Fakat "dökdürüp" kelimesi metinde "döktüre mi" okunacak şekilde yazılmıştır. Bu kullanım ise kalıba uymamaktadır.

¹⁸ Dizede eksik olan kelimeler "ḳulaç" ve "mihrez" olarak okunmaktadır.

- Ne lâyıķ zemm maħallinde kişi zıkr ide 'irfānı
29. Hemān ħadd-i edebden oķ tecāvüz itmiş ol nā-dān
Edebde cümle te'dīb itmeñüz lâzımdurur anı
30. Şabā bād-ı girān olmaz saña teklıfsiz ammā
Dirıģā nāmede derc itdüm ol nā-merd ü nā-dānı
31. Ne ħācet bār-gāh-ı ħazret-i sultānı vaşf etmek
Anuñ şānıyla bulmuşdur cihān ser-cümleten şānı
32. Cihānuñ kāmili *Monla Kelāmı* anda kāyim mi
Kelām-ı dil-peziridür ħadış-i vahy-i rühānı
33. Ezelden bülbül-i güyā-yı bāģ-ı āl-i ħaydardur
Dem-i mātemde giryān ol güler sīretlü *Ĥandānı*
34. *Fuzūlinüñ* yine izħār olur mu fażlı mātemde
Gül-i āl-i Resül-i Ekremüñ mürģ-i ħoş-elħānı
35. Yine cevlāngeh-i tāvūs-ı zerrīn-per mi ol sidre
İder mi hūr u ğılmānı ħıramānı ħıramānı
36. Yaķar mı şevķ ile sımın-bedenler 'anberīn dāģlar
Yanar mı tāk-ı zerrīn-şemseden ķandil-i nūrānı
37. eker mi sīneye gülgün elifler serv-ķāmetler
Aķar mı ravza-i aħbāba her dem lālegün ķanı

169/a

38. Çerâğ-ı âsitânından yaqar mihr ü meh-i 'âlem
Delîl-i şubh-ı devletdür anuñ şem'-i şebistâni
39. Şabâ cem'iyetin ahyâya var luţfuñla yâd eyle
Hevâ-yı kâkûl-i dilberle bu 'Akli perîşâni
40. Daği yârâna 'arz-ı iştîyâk ile muhâbbet kııl
Hüdâyâ sâde-i şihhat-i hıfz it cümle yârâni
41. 'İkâl-ı nazma çekdüm gerdenin çok merd-i merdûduñ
Benem Mârdin içinde hâşıl olmuş merd-i merdânî
42. Şabâ bu nazm-ı cân-bağşa 'umümen kûze cân ıolsun
Huşûşân Hazret-i Şâh-ı Şehîdân ola 'unvânı

4. SONUÇ

Klâsik Türk edebiyatında Aklî mahlası taşıyan üç şairin varlığı konusunda tezkirelerde bilgiler bulunur. Fakat bu şairler 17. yüzyıl sonlarında ve 18. yüzyılda vefat etmiştir. Çalışmamıza esas Mardinli Aklî ise 16. yüzyıl şairidir. Şaire ait bir manzumeden hareketle onun en geç 17. yüzyıl başlarında yaşadığı tahmin edilmektedir. Mardinli Aklî ile aynı dönemde yaşamış veya Mardinli Aklî'nin kendisi olabileceği tahmin edilen farklı bir Aklî'nin varlığı konusunda da bir nazire mecmuasında bilgi mevcuttur.

Hisâlî'nin eserinde Gelibolulu Alî'nin bir şiirine yazılan nazire matlalar bulunur. Matlalardan birisinin sahibi olarak "Aklî-i Bağdâdî" tabiri geçer. Bu bilgi sayesinde Bağdat'ta yaşamış veya aslen Bağdatlı olan bir Aklî'den bahsetmek mümkündür. Bunun yanısıra Hisâlî'nin eserinde Aklî adına kayıtlı başka şiirler de bulunur. Fakat bu şiirlerin hangi Aklî'ye ait olduğu konusunda fikir beyan etmek güçtür.

Gelibolu Mustafa Alî de tezkiresinde Aklî'den bahseder. Kınalızâde Hasan Çelebî'nin tezkiresini görüp değerlendirmelerde bulunan Aklî'nin nereli olduğu konusunda bilgi verilmez. Şairin 16. yüzyıl tezkiresini değerlendirmesi onun o yüzyılda yaşamış olduğunu gösterir. Bu da en azından 1550'li yıllarda doğmuş Aklî mahlasıyla şiir yazan birisinin varlığına dair önemli ipuçları sunar.

Mardinli ve Bağdatlı Aklî'nin yaşadıkları dönemler birbirine yakın olmanın yanısıra her ikisinin şiirinde ehl-i beyt sevgisinin varlığı görülür. Kesin olmamakla birlikte iki şairin aynı kişi olduğu söylenebilir.

Mardinli Aklî bilgisi, şu ana kadar sadece Kasımî mecmuasında geçmektedir. Mecmuada Aklî mahlaslı başka şiirler de vardır. Bunların Bağdatlı veya Mardinli Aklî'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. Ama o dönemde yaşamış aynı mahlaslı başka bir şaire de ait olabilir.

Kasımî mecmuasında Mardinli Aklî'ye ait olduğu belirtilen bir manzum mektuptan hareketle şairden ve memleketinden haberdar olunmuştur. Şair, kırk iki beyitlik manzumede kendi adından ve memleketinden bahsetmiştir.

Manzum mektupta, şairin Bağdat, Kerbelâ ve Hz. Hüseyin türbesi özlemi görülür. Saba yeli ile konuşup sözlerini ona emanet Aklî onun, esintisiyle buralara gitmesini ister. Bu bilgi, şairin mektubu yazdığı dönemde Bağdat'ta (Irak'ta) olmadığını gösterir. Şair o yıllarda İstanbul, Mardin veya Mısır'da olabilir. Çünkü mektupta bu üçüne de atıfta bulunulmuştur. Fakat hangi şehirden mektup yazıldığı kesin değildir.

Aklî, mektubunda özellikle Bağdatlı veya Bağdatlı olarak tanınmış şairler hakkında çeşitli değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu şairlerin kimliklerinden hareketle mektubun en geç 16. yüzyıl sonu veya 17. yüzyılın hemen başında yazıldığı görüşü kesinlik kazanır. Aklî'nin adını belirttiği şair sayısı **on sekizdir**. Bunlar; *Ruhî, Ahdî, Keşfi, Tarzî, İlmî, Hilmî, Hürremî, Kurbî, Neşâtî, Bezmî, Zühdî, Hâdî, Rindî, Kâmî, Süheylî, Kelâmî, Handânî, Fuzûlî* dir. Tezkirelerde hakkında bilgi bulunan bu şairlerin tümü Bağdat ve çevresi şairlerdendir. Mektupta sadece Fuzûlî'nin ölümüne dair bilgi vardır. Diğer şairlerin hepsinin hayatta olduğu izlenimi ile değerlendirmelerin yapıldığı görülür. Bu şairler dışında, mektupta hem sıfat hem de mahlas olabilecek bazı isimler bulunur. Bunlar; *Cilâyî, Tabî, Gınâyî, Amîkî* dir. Bu isimlerin hepsi de o dönemde Bağdatlı olarak da tanınan şairlerdendir. Fakat metin içinde bu kullanımların diğer şairlerin birer sıfatı olma özellikleri de vardır. Bu kelimelerin mahlas oldukları düşünüldüğünde Aklî'nin mektubunda değerlendirilen şair sayısının **yirmi iki** olduğu söylenebilir.

Aklî'nin mektubunda geçen önemli isimlerden biri Süheylî'dir. Ahmed Süheylî'nin Bağdat'ta olduğu bu yıllarda şair saba yelinden Süheylî'nin durumunu sorduğuna göre, bahse konu mektubun 1590'lı yıllarda yazıldığına işaret olabilir. Ayrıca mektupta Bağdatlı Ruhî ve Ahdî'nin sağlık durumlarının sorulması bu iki şairin ölümlerinden çok kısa bir süre sonra veya öncesine işaret eder. Bu bilgi de mektubun 16. Yüzyılda yazıldığına dair bir ipucu sayılabilir.

Mektupta Aklî'nin Bağdat ve Kerbela sevgisi görülür. Manzumede Hz. Hüseyin türbesi ve ehl-i beyte olan aşkı da işlenmiştir.

Mardinli Aklî'nin manzum mektubu kıta nazım şekli ile yazılmış olup kırkiki beyitten oluşmaktadır. Bu eserde şair, kendi şiir sanatı hakkında bilgiler de sunmuştur.

5. KAYNAKÇA

- Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (hzl) (1999). *İsmâil Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: AKM Yay.
- Aksoyak, İsmail Hakkı (2005). "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Bağdatlı Rûhî'ye Etkisi", *Bilig*. Bahar, S. 33: s. 137-147.
- Batıslam H. Dilek, (1998), "Bağdatlı Ruhî'nin Mektup Tarzında Yazılmış Bir Kasidesi" , *Dergâh*, Ağustos – Eylül, S. 102 - 103, ss. 14 – 15, İstanbul.
- Batıslam H. Dilek (2002), "Mesnevilerde Mektup Tarzı Anlatım" *İlmi Araştırmalar* 13, İstanbul, s. 17-34
- Coşkun Ak (2001), *Bağdatlı Ruhî Divanı*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Çapan, Pervin (hzl.) (2005). Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî, İnceleme-Metin-İndeks. Ankara: AKM Yay. s. 422-423.
- Erdem, Sadık (hzl.) (1994). Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâsı (İnceleme-Tenkitli Metin-İndeks-Sözlük). Ankara: AKM Yay. s. 229-230.
- Ergun, Saadettin Nüzhet (1936-1945). *Türk Şairleri* C. 1. İstanbul: Bozkurt Matbaası, s. 399.
- Gürbüz Mehmet (2011), *Kâbilî'nin Sultan-ı Hubâna Münasib Eşar adlı Şiir Mecmuası*, Ankara Gazi Üniversitesi. Doktora Tezi.
- Güzel, Bilal (hzl.) (2012). *Kemiksizzâde Safvet Mustafa ve Nuhbetü'l-Âsâr min-Ferâidi'l-Eş'âr isimli Şair Tezkiresi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Harmancı, M. Esat, (2017) Sühelyî Divânı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, e-kitap <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/55750,suheyli-divanipdf.pdf?0> s. 119
- İnce, Adnan (hzl.) (2005). *Tezkiretü's-Şu'arâ Sâlim Efendi*. Ankara: AKM Yayınları, s. 511-512.
- İpekten, Halûk, M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu, T. Karabey (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yay., s. 26.
- İsen, Mustafa (1994). *Gelibolulu Mustafa Âlî. Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara.: AKM. Yayınları
- Kalyon Abuzer 2011, *Peşteli Hisâlî Metâli'ü'n – Nezâ'ir* (II. Cilt) Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi
- Kasımî (1625), *Bahru'l-Maarif*, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Seyfettin Özege Yazma Eser Koleksiyonu, ASL Mec 625., 270 yk.
- Kaya İ. Güven (2007), "Eski Türk Edebiyatında Manzum Mektup Türü Ve Pâre Pâre Ahmet Çelebi İle Lâmiî Arasındaki Manzum Mektuplaşma" *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı 32 Erzurum 2007*, s. 115-126.
- Kaya, Bilge (2003). *Hisâlî Metâliü'n-Nezâir*. Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi

Kurnaz Cemal (2011), *"Ruhînin Dost Çevresi"* (Eski Edebiyatın İçinde, Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları), Ankara: Kurgan Edebiyat.

Kurnaz, Cemal (1997). *Divan Edebiyatı Yazıları*. "Rûhînin Dostları". Ankara: Akçağ Yayınları.

Kurnaz, Cemal, M. Tatçı (hzl.) (2001). *Mehmed Nâil Tuman, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*, C. I-II. Ankara: Bizim Büro Yay. , s. 693-694.

Mecmua-i Eşâr ve Fevâ'id, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 547/1; yk. 74b

Mecmua-i Eşâr, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5544/3, yk. 143b

Mehmed Süreyyâ (1308-15/ 1890-97). *Sicill-i Osmânî*. C. IV. İstanbul: Matbaa-i Âmire.

Müstakimzâde Süleyman Sadeddin (2000). *Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nisbi ve'l-Künâ ve'l-Elkâb*. (Tıpkı Basım). Ankara: KB Yayınları, s. 321.

Özcan, Abdulkadir (hzl.) (1989). *Şeyhî Mehmed Efendi Şakâ'ik-i Nu'mâniyye ve Zeyilleri "Vakâyiü'l-Fuzalâ"*. C. 3. İstanbul: Çağrı Yayınları

Sevgi Ahmet (1994), "Neylî'nin Manzum Bir Mektubu", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 3, s. 73-88.

Solmaz, Süleyman (2005). *Ahdi ve Gülşen-i Şuarası*. Ankara: AKM Yay..

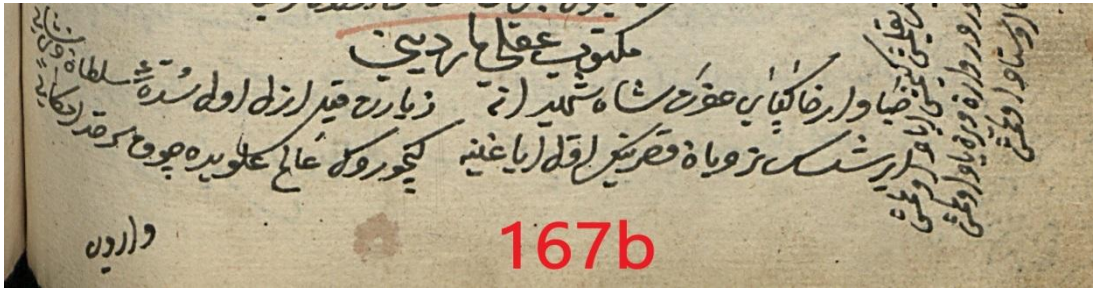
Şerh-i Gazel-i Hazret-i Mevlana, Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi 06 Hk 25/5, yk. 106b

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (1977). "Akli". C. 1. İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 94.

Yiğit, Bilge Kaya ve Abuzer Kalyon, "Peşteli Hisâlî'nin Metâli'ü'n-Nezâ'ir Mecmuası Ve Mecmuada Yer Alan Şairlerin Mahlasları" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1 Winter 2013, p.335-371, ANKARA-TURKEY,

6. METNİN TIPKIBASIMI

168a

در روی اوله لولیا بر چنده سیر لیه اینیا تخته
 صفای قلبیه ایسا سن عبیدر لیکله اقداع لیه
 طوقی زلفته بر نزه عیشتی خنر ز بیایکت
 یوزع یوزو و عیجا جارویه ایبریم پانچ خنده
 صبا و سار عشاق اوله و غالمه دکارک
 اوله اوله آریه رویه و مر اولایجا و صلا
 ناست ایله مر خنر بلنکه قدر حوزو سنن
 و عیوییه رو صکنه اعلانیه کو صحنه صبح
 نیجه بویوقا عالمه عهدیه و واقف پایتیه
 لایه مکرر حنین کاشیغی لر سر لر کشفی بیک
 صا رویه طریزه اشعار لیسر طور ایجازه
 نیجه کتصیل علی بکشت شوبه نعل و ندر لریج
 نیجه فوارن شریفی صنی خلق طبعی حکیمت
 صفا برنده مافوقیه و نش و وقوعیه
 غنای قلبیه ایبا کیر کیر کور کور طبعی
 نشانی باغ عشقیه مالمه و شند لریج
 جلایه یورد طبعنه اولتی نیجه و سیر زین

سر این ز رفیع طهاته کونیه صدر صور این
 طوار و کعبه عشاق اوله قدره غنایه
 عیار اولو قلم همیشه زار شیر زو این
 اولو کور کور اوله یوزو و وقف کور کور
 موارع عشقیه کور کور عرقینا صفا مانی
 و و خرد ایچنده یوزو و سیر کور کور
 ایشیدر کور کور و کلیات کور کور
 تی کور کور کور کور کور کور کور
 ا کایا الله و عا لیترونه عهده و سیر
 لانه غنایه زو اریه کاشیغی الهام زبانی
 بلا غنایه لظفار اریه طرز ج
 فتوه حوقده احتیاجه اریه لوقایه
 اویه بایکته عشاق اریه بر آل عیاشیه
 نهار بجهت کور کور خنده کلنایه
 وقوعیه و لاریه کور کور کور کور کور
 موقیه صبه و یو وصف لریج فایده کور
 و کور کور کور کور کور کور کور

کله تا انا و انا انا و کور کور کور
 کور کور کور کور کور کور کور
 کور کور کور کور کور کور کور

168b

عجیب ارکیدة نظر کجور رند و خندان
تغاف و جیل کیشین آری رند کیشین
نه قاندر یوقدر و پیرر آکا بوردور و اول
بو کونر طورم لایق و کوندر میا قور و اول
خطینه فریم تعلیم اولای رنج اولور و اول
که حیدر و حیدر آوار و کاشی خیا حیدر
که یوم ماندر کیشین صر و یوز و اول
صرو نه نایط کوندر کله و اول
نه لایق فتح کلینه کیشین و کیشین و اول
رؤیبه بیجا تا وین ای کوز لایق و اول
ور قیانا و ویر و لایق و اول
کنش نیایا کیشین جهانه سقلا شانه
کلغ و لایق پیر و حیدر و اول
فتح مانده کرایه اولور کور رند و اول
کلر ای رنور کوندر و اول
لایق حور و غلامان خولمانی
یا زویط و زویط شمشیر قندیر و اول
ار وین روضه عمل صبا بدوع لایق و اول

بجز زهرین صلاح حال آریا زهر و نقول
بجز اوله ما وین امر ضلال و با وین کیت
عجیب رندیل کاجین کاشین کیشین
ازله بر خنق بیک شتره صفا کونر اولور
مکوج و فتر عشاقی خنق لایق پیر
فخر رنده یا شور اب و قور و اول
صفا و فوقه لایق کاشین بر قولی کاش
علا طایق قور خطایق عین خنق و اول
غرض و غرض خلوصیندر احباب لایق
سماه صدار و پیره جود کاشین اولور
جایا کاشین اولور کاشین کاش
نه حاجت بار کاشین غرض لایق
جهان کاشین حلال کاشین لایق
ازنده بلبل کاشین باغ اولور
فضول کیشین نه اظهار اولور
نیم جولا کاشین زویط کاشین
یا قور شوخ لایق کاشین
کلیج کاشین کلکوه لایق کاشین

کسب معارف کاشین حال کاشین
نیم صغیر کاشین اولور
عاشق لایق کاشین
ایده کاشین کاشین
روغن کاشین کاشین
کاشین کاشین کاشین
کاشین کاشین کاشین
کاشین کاشین کاشین
کاشین کاشین کاشین

